

MAMKA (200) *sb f*

f (189), *m* (11) [w funkcji *n-pers*].

ma- (127), mã- (21); ma- *Leop*, *GórnDworz*, *HistLan*, *KochTr*, *KochPhaen*; ma- : mã- *GliczKsiąż* (17:1), *BielKron* (7:1), *RejZwierc* (5:2), *GosłCast* (50:12); końcowe a jasne (w tym 2 r. błędne znakowanie).

sg N mamka (113). ◊ *G* mamki (18). ◊ *D* mamce (10). ◊ *A* mamkę (19) [w tym: -a (2)]. ◊ *I* mamką (9) [w tym: -a (2)]. ◊ *L* mamce (2). ◊ *pl N* mamki (7). ◊ *G* mamek (6), Mamk (1) *ZapWar*. ◊ *D* mamkâm (4) *FalZioł* (3), *SienLek*, mamkóm (3) *BiałKat*, *SkarŻyw*, *KochTr*; ~ -ãm (1), -(a)m (3); -óm (1) *BiałKat*, -om (1) *KochTr*, -(o)m (1). ◊ *A* mamki (6). ◊ *I* mamkami (2).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde* XVI – XVIII w.

1. Kobieta wynajmowana do wykarmienia własnym mlekiem cudzego niemowlęcia; piastunka; opiekunka dzieci starszych; *nutrix* *BartBydg*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *altrix*, *matrix* *Calep*; *nutricula* *Cn* [w tym: w funkcji postaci dialogu z *GosłCast* (65)] (186) : *BartBydg* 99; potrzeba aby Mamka miała pierfi zupełne y dołtatheczne *FalZioł* V 36; Też dawłzy mamcze lekarzstwo/ z kthoregoby miała purgacją/ á potym drugiego dnia/ dać onę mamkę dziecięciu zapiekłemu wyzłać *FalZioł* V 38v, II 3c [2 r.], V 36 [3 r.], 36v [3 r.], 37 [5 r.], 39 (21); Cżemu mamki z parobki przebywaiące pfiuą dzieci ktore trzymaią. *GlabGad* H5; *LibMal* 1544/88 [2 r.], 1547/133v [3 r.], 1557/163v; Co lepyey yełt/ yełli máthká fwemi włáfnemi pyerfyámi dzyecyę kármić ma/ czyli yemu chowác mámkę. *GliczKsiąż* D2, D2, D3 [3 r.], D4, D4v, D5v [5 r.], D6 [4 r.], K3 [2 r.]; Więc fie Iáfiiek vrodzi gotuyże mu mámkę/ A fkoro pocżnie chodzić wnet piełtunkę Hánkę. *RejWiz* 57; *BibRadz* II 118b *marg*; *BielKron* 86v, 165 [3 r.], 313 [2 r.]; *Mącz* 169a, 255b; *Kopr/* w młodym piwie álbo w brzędce wárzony/ mnoży mámkam mleko/ gdy ij piją *SienLek* 87; Nákoniec przyrodzenie lámo/ [...] náuczyło Mamki łpiewác/ áby łpiewániem dziećinny płácż tuliły *GórnDworz* H3; *HistRzym* 18v; *BiałKat* 281; *KuczKat* 130; *RejZwierc* 6v [2 r.], 76, Aaa4v; Przeto niech práwá hędą połtánowione/ o wychowániu łynow Krolewłkich: á mámki y miłtrzowie/ y w náuce towarzysze/ tákże y w igrániu/ zá ráđą Senatorłką niechay im będą przydáni. *ModrzBaz* 75v; Dziecię zczárowáne/ ktore z kolepki czárt wynołł/ y od pierłi mámki odrywał y miotał/ chułteczką łwoią zleczył/ y czártá pohánłł. *SkarŻyw* 412, 91, 159, 249, 478 [2 r.]; *KochTr* 4; Dżiatkam ktore mátki porzucywaią/ álbo łierotkam/ w iednym łzpitalu ł. Duchá/ chowaią vłtáwicznie około dwu łet mámek dla odchowánia *ReszHoz* 132; *KochPieł* 22; *Altrix* – Odchowuiaca, mamka. *Calep* 55b, [643]a, 710b; OSSOBY, [...] 6. MAMKA. 7. FRAVCIMER. 8. PANI STARA. 9. POSEL. *GosłCast kt*, 23 *did*, 24 *did* [2 r.], 25 *did* [2 r.], 26 *did* [2 r.], 27 *did* [7 r.] (65).

mamka czyja [w tym: *sb G* i *pron* (14), *pron poss* (7), *ai poss* (2)] (23): *BielŻyw* 105; *LibLeg* 9/54; *LibMal* 1547/133; *Leop* 4.Reg 11/1; Thedy vmárlá Deborá mámká Rebeke *BibRadz* *Gen* 34/8, *Gen* 24/59, 2.Reg 4/4; *BielKron* 16; *HistRzym* 8v, 18 [2 r.], 18v [2 r.], 19, 20, 25v; *BudBib* 2.Reg 4/4, *Is* 49/23; *CzechRozm* 152; Iedná Páni Elfynğá/ krolewłka mámká/ imienie włzytko łwoie y ruchome rzeczy/ do iego łzáfunku zápiłáá. *SkarŻyw* 508, 248, 553; *KochPhaen* 2.

W porównaniach (7): byliłmy cíchemi w połrzodku was/ iákoby mámká ogrzewaiąc dżiatki łwoie. *BibRadz* 1.Thess 2/7; On [słónce] iáko Oćiec á ten [miesiąc] iáko Mátká: inne Gwiazdy/ iáko Mámki/

Piąftunki/ nie ofobnie iednemu/ ále wśzyftkim póspolície łłużą *SienLek* 31; *RejZwierc* 146 *marg*, Aaa4; *WujNT* 1.*Thess* 2/7; Nuřz nářzá Polřká/ Litwá/ Zmudź/ y infze iey kráiny/ ázař tych řmocźat z gniazdá zebrałřzy nie wychowáły (*marg*) Polřka z řwemi częściami bluznierřtw przeciw Troycy řwiętey iáko mámká. (-) *PowodPr* 33; *SkarKazSej* 665a.

W charakterystycznych połączeniach: krolewska mamka, niefrasowna, niegłupia, niekordyjaczna, niemelankoliczna, nieopita, obyczajna, rozumna, rządzna, stateczna; mamka dzieci (do dziecięcia) (2), dla odchowania; mleko mamki, piersi; mamki odbieżeć, potrzebować, szukać; do mamki przysadzać; wyssać z mamki; bronić mamce, (od)da(wa)ć (8); chować mamkę (5), gotować, mieć, nauczyć, wyssać, zjednać (2); spuścić się na mamkę; mamką być; wychować z mamką; pytać się o mamce.

Szeregi: »dojka abo mamka« (1): Ale iefli byłá radá o gubieniu mleká/ potrzebna też zař ieft/ o nábyciu iego/ á to dla doiek álbo mámek. *SienLek* 87.

»matka i (a(l)bo) mamka« (4): pierweiefmy od mátek y od mámek/ y od bab iey [*wiary*] fye w dziecnińtwie nářzym vczyli/ á niřliřmy potym o niey z Křyřag w Szkołách řlycháli. *OrzList* i2; *Mącz* 205d; *SkarKaz* 278b; Wyřcie oycowie nářzy y opiekunowie [...]. Wyřcie iáko matki y mámkí nářze *SkarKazSej* 665a.

»mamka, piestunka; mamka z piestunką« (1;2): Więć řie Iáliek vrodzi [...]. Sprawźe mu přtry koźuřzek/ więc czyřwoną mykę/ A mámkę też s piestunką przyřtroy miłofniczkę. *RejWiz* 57, 92v; *SienLek* 31.

Wyrażenie przyimkowe: »w mamki« (2): Nad to nie godzi řie w mamki brać/ głupich/ albo też wkładnych, to ieft řwovolnych *FalZioł* V 36; The dala przedawacz thowarziřchcze řwoyey kařcze kthora pany wмамky loni vrządzila *LibMal* 1547/133.

W przen (3) : Nic v niey fortuná/ á ma ią řobie zá mámkę á zá pochlebnicę/ ktora przed oczymá rodzicow dziecnię pieřci/ á zářzedřzy z nim zá węgiew to ie vřzczypie álbo vřiecznie. *RejZwierc* 146; Tenże Prorok/ mámkami kořcielnemi nářywa krole/ ktorzy religią nowego zakonu piářtowáć/ y karmić/ y zdobić mieli. *SkarKazSej* 681a, 665a *marg*.

a. *O zwierzętach* (1) : Práwie iákbyř to czyniř wilczęciu owemu/ Ktore z gniazdá przyniořřzy owcę mu řác dáią/ Aź go práwie niemáłym przy niey vchowáią. A przedię záwždy Wilczek s przyrodzenia řwego/ [...] pánią mamkę s řkory bárzo rad obłupi. *HistLan* F3v.

2. *Położna; obstetrix Calep* (2) : Iednego czářu [...]/ ziętá boleřcią/ pádlá y vrodziłá dzyecię mrtwe [...] bez řadney mámkí/ omdláłá y vmářłá *BielKron* 171v; *Calep* [718]a.

3. *W języku flisaków: mgła* (1) : Mglá kiedy wřtáie/ mowźe Mámká wřtáie/ Bo gdzie ináczey/ družynáć nářáie. *KlonFlis* F3.

4. *n-pers* (10) : Iakom ya vyednał [...] ys mamka myal vypisacz philipa se wsiczkich dlugow *ZapWar* 1519 nr 2214.

Zestawienia (9): yako yą tho wyem yřz stanysław mąmka nyeszbył byeathy. *ZapWar* 1511 nr 2089; yako my [...] nyesbyłřzmy řlachethnego pyotra mamky *ZapWar* 1527 nr 2379, 1572 nr 2102, 1514 nr 2152, 1518 nr 2237, 1519 nr 2214 [4 r.].

5. *n-loc:* »Mamki« (1) : yakom ya nyesbył robothnego yana Cmyothka řlachathney anny sokolowskiew řmamk *ZapWar* 1528 nr 2462.

Synonimy: 1. *dojka, piastunka*; 2. *baba*.

AL